

Bankaların Yeni Risk Düzenlemeleri Kapsamında Basel II ve Kobiler

Bekir ELMAS (*)
Yaşar ÖZ (**)

Özet: Son zamanlarda bir ülke veya bir bölgede başlayan ekonomik krizler kısa zamanda genişleyerek çok daha geniş bir coğrafya üzerinde hatta dünya genelinde hissedilmektedir. Yaşanan bu ekonomik krizlerden bankacılık sistemi çok ciddi manada etkilenmektedir. Meydana gelen krizlerden bankacılık sisteminin korunması için "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulama Komitesi" (Basel Komitesi) tarafından ilk olarak 1988 yılında Basel I Sermaye Uzlaşısı çıkarılmıştır. Bu uzlaşının yetersiz kalması sonucu 2004 yılında aynı Komite tarafından Basel II Sermaye Uzlaşısı hazırlanmıştır. Bu yeni düzenlemeler birçok ülke tarafından uygulanmaya başlamış olup ülkemizde 2009 yılı itibariyle uygulanmaya başlanacaktır. Basel II uygulamaları muhtemel olarak en çok KOBİ'ler üzerinde etkili olacaktır. Bu çalışmada Basel II düzenlemeleri genel hatlarıyla tanıtılarak, Basel II'nin KOBİ'lere muhtemel etkileri ve KOBİ'lerin alması gereken önlemlerden bahsedilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Basel II, KOBİ, Kredi.

Basel II and Smes within the New Risk Regulations of Banks

Abstract: Because of globalization, economic crisis occurred in a specific area spreads to the other countries and the world. Economic crises have a large impact on banking system. In order to save banking system from economic crises Basel Committee published Basel I Capital Accord in 1988. Because of its inadequacy Basel Committee published Basel II Capital Accord in 2004. There new arrangements are applied in many countries and will be valid in 2009 in our country. Basel II applications will probably be more effective on small and medium sized enterprises (SME's). In this study, Basel II arrangements are introduced and probable effects of Basel II on SME's and measures taken by SME's are explained.

Key Words: Basel II, SME's, Credit.

*) Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finansman ABD (e-posta: belmas@atauni.edu.tr)

***) Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finansman ABD. (e-posta: yasoz@atauni.edu.tr)

I. Giriş

Geçtiğimiz yüzyılın ortalarından itibaren dünya finans sisteminde yaşanan önemli ekonomik istikrarsızlıklar ve bankacılık krizleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki finansal sektörlerin sağlıklı yapılanması gerektiği görüşünü ön plana çıkarmıştır. Bu çerçevede, uluslararası işbirliğini öngören çalışmalar hızlandırılmıştır. Bu görüşün temel öğeleri, istikrarlı ve şeffaf bir faaliyet ortamının oluşturulması, ulusal ve uluslararası finansal piyasaların güçlendirilmesi, rekabetçi yapının geliştirilmesi, piyasa mekanizmasının etkin olarak çalışmasının sağlanması için ekonomik faaliyetleri düzenleyen kuralların birbirleriyle uyumlu hale getirilmesi ve kuralların etkinlikle uygulanması, finansal sistemde denetim yapısının güçlendirilmesi ve denetim etkinliğinin artırılması olmuştur. Bu yaklaşımı belirleyen etkenler arasında, yaşanan bankacılık krizleri kadar uluslararası piyasaların giderek daha da değişken olması, karmaşık yapıya yeni yatırım alternatiflerinin ortaya çıkması, korunma amaçlı türev enstrümanlarındaki gelişmeler, bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen olağanüstü hızlı yenilikler ve sermayenin serbest dolaşımı nedeniyle bir ülkede başlayan finansal sokun tüm global piyasaları kısa sürede olumsuz bir biçimde etkileyebilmesi önemli ölçüde etkili olmuştur. Böyle bir süreçte, tüm piyasa katılımcılarının risklerini daha detaylı ölçmesi ve yönetmesi zorunlu hale gelmiştir (Bankacılar Dergisi, 2006:4-5).

Tüm bu gelişmeler ışığında 1974 yılı sonunda Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements - BIS) nezdinde 13 üyeden oluşan "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulama Komitesi" (Basel Komitesi) adı altında bir komite kurulmuştur. Bu komiteye üye ülkeler; Almanya, Fransa, İngiltere, Hollanda, Kanada, Belçika, İsveç, İsviçre, İspanya, Lüksemburg, İtalya, Japonya ve ABD'dir.

Basel Komitesi 1988 yılında uluslararası bankaların hem yetersiz sermaye oranıyla çalışmalarının önüne geçmek, hem de bankalarca uyulması ve sahip olunması gereken çalışma esasları ile minimum sermaye gerekliliklerinde standart bir yapı oluşturmak amacıyla Basel I (The Basel Capital Accord) adı altında birtakım standart ilkeler geliştirmiştir. Bu standartlar, bankacılığın düzenlenmesi ve risk yönetimine yönelik ilk kapsamlı uluslararası uzlaşıdır (Aksoy, 2007:72).

Ancak zamanla finansal piyasaların daha karmaşık ve birbirlerini daha fazla etkiler duruma gelmesi sonucunda Basel I kriterleri yetersiz kalmış ve değişen piyasa şartlarına uyum sağlayamaz hale gelmiştir. Bu nedenle, Haziran 2004'de bankaların sermaye yeterliliklerini ölçüp değerlendirmek ve finansal risklere/krizlere dayanıklılığı ile değişen koşullara adaptasyon yeteneğini arttırmak amacıyla yeni Basel II (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards - Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması) düzenlemeleri oluşturulmuştur (BIS, 2004).

Basel I'in yerini alacak yeni Sermaye Uzlaşısı (Basel II), daha karmaşık bir yapıya sahiptir ve birçok yenilik içermektedir. Basel II kuralları, sadece G-10 ülkelerindeki uluslararası aktif olan bankalar için zorunlu olmasına rağmen, diğer ülkelerin merkez bankaları

ve düzenleyici kurumları, Basel II'nin uygulanmasıyla ilgili çalışmalar ve hazırlıklar yapmaktadırlar. Basel II'nin uygulanması sürecinde, çoğu ülke zorluklarla karşılaşacaktır. Fakat yapılan araştırmalar, Basel II'nin de Basel I gibi bir çok ülke tarafından benimseneceğini göstermektedir. Örneğin, FSI (Financial Stability Institute) tarafından 2004 yılında yapılan bir araştırmada, araştırmaya katılan 107 ülkeden 100'ü, zaman içerisinde Basel II'yi kullanmayı planladıklarını belirtmişlerdir (Karabıyık ve Anbar, 2006:39-40).

II. Basel II

Tüm ülkelerde bankacılık sektörü, başka sektörlerde faaliyet gösteren şirketlere kıyasla, kamu otoritesi tarafından daha ayrıntılı hukuki düzenlemelere tabi tutulmakta ve denetlenmektedir. Kamu otoritelerince yapılan bu düzenlemelerin önemli bir kısmını, bankaların sermaye ve öz kaynakları ile ilgili tanımlamalar ve sınırlamalar oluşturmaktadır. Mali otoriteler, bankaların bünyelerinde asgari bir sermaye bulundurmalarını istemekte, bankaların faaliyetleri öz kaynaklarının büyüklüğüne bağlı olarak sınırlandırılmaktadır. Bunların en önemlisi, bankaların aktifleri ile öz kaynakları arasında orantı kuran genel risk sınırıdır. Bu yaklaşımın arkasında, bankaların mali sağlamlık oranlarının güçlü olması ve böylece banka iflaslarının önüne geçilerek mali piyasalarda istikrarsızlık yaşanmaması fikri yatmaktadır. İşte bu fikir, Basel Sermaye Yeterliliği düzenlemelerinin temel dayanağını oluşturmaktadır (Bankacılar Dergisi, 2006:4).

Bankalar dahil tüm kredi ve yatırım kuruluşlarına uygulanması öngörülen yeni Basel II düzenlemesi, risk odaklı sermaye yönetimine ve risk odaklı kredi fiyatlamasına dayanmaktadır (Aksoy, 2008:74). Basel II ile birlikte, verilen kredinin subjektif yöntemlerle belirlenme sürecinden, kredinin çeşitli unsurlarıyla ne kadar riskli olduğunun belirlenmesi sürecine ve buna göre fiyatlama yapılmasına doğru bir geçiş yaşanmaya başlanmıştır. Kredi riski, kredi kullananın risklilik seviyesi ve kredi işleminin risklilik seviyesi ile ölçülmektedir. Kredi kullananın riski firma derecelendirme sistemi ile ölçülürken, işlemin riski ise; işlem çeşidi, teminat, vade, para birimi gibi unsurlarla değerlendirilmektedir (www.ebso.org.tr/ tr / Konferans _ KOBİ _ Kitapçigi .pdf, s.4).

Risk odaklı kredi fiyatlaması bankalar başta olmak üzere tüm kredi kuruluşları ile beraber, KOBİ'ler başta olmak üzere tüm işletmelerce kullanılacak kredi miktarını ve fiyatını da olumlu ve/veya olumsuz yönde etkileyecektir (Aksoy, 2007:74). Böylece ülkemiz işletmelerinin %99,89 gibi çok büyük çoğunluğunun KOBİ olarak değerlendirildiği düşünüldüğünde; Basel II'nin KOBİ'ler açısından ne derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

A. Basel II'nin Temel Yapısı

Basel II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncularları arasındaki asimetrik bilginin minimize edilmesini ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir. Günümüzde hızla değişen mali piyasalar, kapsamlı ve esnek bir sermaye yeterlilik çerçe-

vesi gerektirmektedir. Basel Komitesi, bu amacın üç temel yapı ile gerçekleştirileceğine inanmaktadır. Bunlar; minimum sermaye gerekliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplini (Bankacılar Dergisi, 2006: s.4).

Şekil 1. Basel II'nin Temel Prensipleri

1. Yapısal Blok	Minimum Sermaye Yeterliliği
2. Yapısal Blok	Sermaye Yeterliliğinin Denetimi
3. Yapısal Blok	Piyasa Disiplini

Basel II'nin ilk prensibi olan Minimum Sermaye Yeterliliği ile kurumların maruz kaldıkları piyasa, kredi ve operasyonel riskleri için minimum sermaye gerekliliğinin hesaplanması amaçlanmaktadır. Sermaye yeterliliği standart rasyosu, asgari yüzde 8 seviyesinde olmalıdır. Basel II hükümleri gereği, sermaye yeterlilik standart rasyosu şu şekilde hesaplanmaktadır (Bankacılar Dergisi, 2006:4):

$SYSR = \text{Sermaye Tabanı}^* / \text{Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayrinakdi Krediler ve Yükümlülükler} \geq \%8$

(*) Sermaye Tabanı = (Ana Sermaye + Katkı Sermaye + Üçüncü Kuşak Sermaye) - Sermayeden İndirilen Değerler

Basel II'de, Basel I'de mevcut olan kredi riski ve piyasa riski kavramlarına operasyonel risk kavramı eklenmiştir. Böylece yeterlilik rasyosundaki riskler 3'e çıkmıştır. Basel I'de kredi riski ve piyasa riski için sermaye yükümlülüğü şartı mevcutken, Basel II ile operasyonel risk için de sermaye yükümlülüğü şartı getirilmiştir. Bu risk türlerini kısaca açıklarsak:

Kredi riski; kredi kullanan müşterinin aldığı krediyi kısmen veya tamamen zamanında ödeyememe ihtimalidir.

Piyasa riski; faiz oranları, döviz kurları gibi piyasadan kaynaklanan değişikliklerin bankayı zarara uğratması ihtimalidir (Maşrap ve Kömürcü, 2008:58).

Operasyonel risk ise; bir bankanın yetersiz veya aksayan iç süreçler, insanlar, sistemler ya da harici olaylar sonucu ortaya çıkan zarar riski olarak ifade edilmektedir. Örnek olarak; zimmet, deprem ve bilgi işlem arızası sonucu ortaya çıkan zararlar verilebilir (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2005:2).

B. Basel II'de Teminatlar

Basel II'de teminat olarak gösterilecek değerler yeniden belirlenmiştir. Basel I'de geçerli olan bazı teminatlar bu uygulamada sayılmamış, ya da risk azaltıcı etkisi olan bir kısım değerler teminat gösterilebilecek değerler arasından çıkarmıştır. Bu konuda getirilen en önemli değişiklik; ortak kefaleti, grup şirketi kefaleti, müşteri çek ve senetlerinin risk

azaltıcı olarak teminat gösterilebilecek değerler arasında sayılmamış olmasıdır. Teminatlar açısından diğer önemli değişiklik ise, ikamet amaçlı kullanılan gayrimenkullerin teminat olarak gösterilmesi halinde risk ağırlığı Basel I'den farklı olarak, %35 belirlenmiş olmasıdır (www.deloitte.com).

C. Basel II'de Alacaklar

Basel II'de alacaklar; devletlerden ve bankalardan olan alacaklar, şirketlerden olan alacaklar, perakende portföy içerisinde yer alan alacaklar, ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı krediler olmak üzere 4 şekilde sınıflandırılır. Bu alacak sınıflandırması KOBİ'ler açısından son derece önemlidir. Çünkü bankalarca verilecek krediler kurumsal ve perakende krediler olmak üzere iki kısma ayrılarak kredi talebinde bulunan şirket aşağıda belirtilen kriterlere göre değerlendirilecek ve verilecek kredinin risk ağırlıkları bu şekilde belirlenecektir. Değerleme sonucunda perakende KOBİ sınıfına giren KOBİ'ler daha düşük risk ağırlığına tabi tutulacağı için bankalardan daha düşük maliyetli kredi alabileceklerdir.

D. Basel II Kredi Riski Ölçüm Yaklaşımları

Basel II'de kredi riskinin hesaplanması için dört farklı metot belirlenmiştir. Bunlar;

1. Standart Yaklaşım (Standardised Approach),
2. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (Simplified Standardised Approach),
3. Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Foundation Internal Ratings Based - IRB),
4. Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Advanced IRB).

1. Standart ve Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım:

Basel II standart yaklaşımının Basel I'e göre getirdiği en önemli yenilik, ilgili risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları (External Credit Assessment Institutions - ECAI) tarafından ülkeler, bankalar ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılmasıdır. Standart yaklaşımdan farklı olarak, basitleştirilmiş standart yaklaşımda ülke risk ağırlıklarının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları (Export Credit Agencies - ECA) tarafından verilen notlar kullanılmaktadır. Standart yaklaşımda bankalar, bilanço içi ve bilanço dışı kalemlerde izledikleri pozisyonlarına belli bir risk ağırlığı vererek, risk ağırlıklı varlıklarının toplamına ulaşmaktadırlar. Risk ağırlığının yüzde 100 olması, o pozisyonun risk ağırlıklı aktiflerinin hesaplanmasında tüm değerinin dikkate alınması, yani yüzde 8'lik bir sermaye ihtiyacının ortaya çıkması demektir. Benzer şekilde yüzde 20'lik bir risk ağırlığı ise o varlığın yüzde 1,6'sı kadar sermaye ayrılması gerektiğini göstermektedir. Standart metotta mevcut risklerin tümü özel karşılıklar hariç tutularak, net alacak tutarı üzerinden ağırlıklandırılmaktadır (Yüksel, 2004:6).

2. Temel ve Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı:

Bankalar Basel II ile beraber kredi riskinin belirlenmesinde standart yaklaşımı kullanmanın yanında kendilerine özgü bir takım hesaplamalara dayanan içsel derecelendirme yaklaşımını da kullanabilirler.

İçsel derecelendirme yaklaşımının temel ve gelişmiş olmak üzere iki türü bulunmaktadır (Boyacıoğlu, 2005:163):

i) Temel yaklaşımda banka borçlunun temerrüde düşme olasılığını kendisi tespit etmektedir. Temerrüde düşme halinde maruz kalınacak risk ve temerrüt halinde zarar parametrelerine ilişkin veriler ise denetim otoritesinden sağlanmaktadır. Vade boyutu ise seçime bağlı bir opsiyon olarak 3 yıl veya 1-7 yıl olarak ele alınmaktadır.

ii) Gelişmiş yaklaşımda ise temerrüde düşme olasılığı, temerrüde düşme halinde oluşacak zarar, temerrüde düşme anındaki risk tutarı parametrelerine ilişkin veriler banka tarafından sağlanabilmektedir. Vade ise zorunlu olarak 1-7 yıldır.

İDD yaklaşımlarında düşük kaliteli varlıklar, standart yaklaşıma göre daha yüksek sermaye gereksinimine neden olmakta, yüksek kaliteli varlıklarda ise daha düşük sermaye gereksinimine yol açmaktadır. Böylece, İDD yaklaşımlarını kullanan bankalar, yüksek kaliteli kredileri toplamayı ve daha yüksek kredi notuna sahip borçlulara (genellikle yüksek kredi notlu ülkelerdeki) kredi vermeyi tercih edeceklerdir. Yüksek riskli kredilerin, yeterli tecrübeye sahip olmayan ve daha düşük risk değerlendirme kapasitesine sahip olan küçük bankalarda toplanması, yeni uzlaşının amaçlarına ulaşmada büyük bir engel teşkil edebilecektir (Mrak, 2003:32).

III. Ekonomik Gelişmede KOBİ'ler

Ekonomik gelişmede KOBİ'lerin çok önemli bir araç olduğu, günümüzdeki gelişmeler sonunda istihdamın önemli bölümünün KOBİ'ler tarafından karşılanan yeni bir dünyanın ortaya çıktığı söylenebilir (Oralat, 2006:60). Ülkemiz açısından KOBİ'lerin tüm işletmeler içinde % 99.89 gibi oldukça büyük bir paya sahip oldukları düşünüldüğünde, KOBİ'lerin kalkınması sağlanmadan ekonomik kalkınmanın mümkün olmadığı söylenebilir.

Ülkemizde KOBİ'ler, ekonomik, sosyal ve politik önemlerini her zaman korumuşlar ve ülkemizdeki politika ve stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir yere sahip olmuşlardır. Bugün tüm ülkeler, KOBİ'lerin öneminin ve bunların ekonomik büyüme, sosyal birleşme, istihdam, bölgesel ve yerel kalkınmaya sağladığı katkıların farkındadırlar. KOBİ'lerin sahip olduğu bu önem tüm ülkelerde şu yaklaşımı benimsetmiştir; Sağlam ve sağlıklı bir KOBİ yapısı, ekonomik gelişmenin, politik istikrarın ve sosyal barışın vazgeçilmez şartı, en önemli güvencesi ve temel taşlarından biridir (Müftüoğlu, 1989:35). Bu durumu çeşitli dünya ülkelerinde KOBİ'lerin istihdam, yatırım, katma değer, ihracat ve kullanılan kredilerden aldıkları payları gösteren aşağıdaki tablo 1 çok güzel özetlemektedir.

Tablo 1. Bazı Dünya Ekonomilerinde ve Türkiye’de KOBİ’lerin Yeri ve Önemi

Ülkeler	İşletme Sayılarına Göre Payı (%)	İstihdam İçindeki Payı (%)	Yatırım İçindeki Payı (%)	Katma Değer İçindeki Payı (%)	İhracat İçindeki Payı (%)	Kredilerden Alınan Payı (%)
ABD	97.2	50.4	38	43	32	42.7
Japonya	99.4	81.4	40	52	38	50
Almanya	99.8	64	44	49	31.1	35
İngiltere	96	36	29.5	25.1	22.2	27.2
Fransa	99.9	49.4	45	54	23	48
İtalya	97	56	36.9	53	---	---
Hindistan	98.6	63.2	27.8	50	40	15.3
G. Kore	97.8	61.9	35.7	34.5	20.2	46.8
Tayland	98	64	---	47	50	---
Türkiye	99.89	76.7	38	26.5	10	5

Kaynak: KOBİNET verileri ve çeşitli kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bütün dünya ekonomilerinde olduğu gibi ülkemizde de KOBİ’ler; daha az yatırımla daha çok kişiye istihdam imkânı veren, teknolojik değişime daha yatkın, ekonomik dalgalanmalardan çok daha az etkilenen, talep değişiklik ve çeşitlerine kolay uyum sağlayan kuruluşlardır (Savaşır, 1999:189). Aynı zamanda bağımsız olarak ayakta kalma ve başarıma güdüsü ile yönetilen KOBİ’ler, bir ekonominin canlılığının barometresidirler. KOBİ’lerin ekonomide ürettikleri katma değer, istihdam ve ihracat gibi bilinen ve doğrudan ölçülebilen ekonomik yararların yanında, bir ekonomiye sağladıkları en önemli katkılardan biri de o ekonominin tümüne kazandırdıkları dinamizmdir. Dinamizm kavramı ile bütün şartlara uyum sağlayabilen veya ani değişikliklere ve etkilere karşı kendini konumlandırabilen, kendisini yenileyebilen bir mekanizma akla gelmektedir. Ekonomide bu dinamizmi küçük olmanın sağladığı avantajla KOBİ’ler gerçekleştirebilmektedir (Kandemir, 1995:24).

Ekonomiler için hayati öneme sahip olan KOBİ’ler tüm ülke ekonomilerine bazı temel noktalarda katkı sağlamaktadırlar. Bunlar;

- * İstihdam oluşturma,
- * Girişimciliği teşvik,
- * Yeniliklere hızlı ve kolay uyum sağlayabilme,
- * Büyük işletmelere ara mal sağlama,
- * Kolay bir şekilde ürün farklılaştırması yapabilme.

IV. Türkiye’de KOBİ Tanımlaması

Ülkemizde 2005 yılına kadar her bir kurum ve kuruluş kendine özgü bir KOBİ tanımlaması yapmıştır. Ortaya çıkan bu farklılaşmayı gidermek için 16 Nisan 2005 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 53331 sayılı Kanun ile uygulamada kullanılacak ortak bir KOBİ tanımlaması getirilmiştir. Bu Kanunda; çalışan sayıları, net satış hâsılatları ve mali bilanço büyüklükleri gibi kriterler esas alınarak KOBİ tanımlaması yapılmıştır.

Tablo 2. Türkiye’de KOBİ Tanımlaması

Sınıflandırma	Çalışan Sayısı	Yıllık Net Satış Hasılatı	Bağımsızlık
Mikro İşletme	1-9	Ciro < 1 Milyon YTL	Bir ya da birkaç şirkete %25 veya fazla bağlı olmaması
Küçük Ölçekli İşletme	10-45	Ciro < 5 Milyon YTL	
Orta Ölçekli İşletme	50-249	Ciro < 25 Milyon YTL	

V. KOBİ’ler Açısından Basel II

Bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirleyen ve risk yönetimini ön plana çıkaran Basel II düzenlemesi ile birlikte bankaların davranışını etkileyecek olan yeni risk yönetimi anlayışı kredi müşterilerine de yansımacaktır. Ülkemizde Basel II ile birlikte, kredinin subjektif yöntemlerle “iyi” veya “kötü” kredi olarak belirlenmesi sürecinden, kredinin çeşitli unsurları ile “çok riskli” veya “az riskli” olduğunun belirlenmesi sürecine girilecek, fiyatlamasının buna göre yapılması kaçınılmaz olacaktır. Bu risk odaklı kredi fiyatlaması gelişmiş veya gelişmekte olan tüm ekonomilerde ve ülkemizde önemli bir yere sahip olan KOBİ’lerin kullanacakları kredilerin miktarlarını/fiyatlarını olumlu/olumsuz yönde etkileyebilecektir. Kullanılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma kredi notuna kadar çeşitli kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansımaktır (Türkiye Bankalar Birliği, 2004).

Yeni Uzlaşa ile getirilen KOBİ tanımı dikkat çekicidir. Buna göre KOBİ’ler, yıllık satış cirosu 50 Milyon Euro’dan daha az olan şirketlerdir. Bu tanım, Basel II kapsamında yer alan avantajlardan faydalanabilme açısından kritik bir ölçüttür. Buna ek olarak Basel II, söz konusu işletmelerin kullanacakları kredileri de “kurumsal krediler” ve “perakende krediler” olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutmaktadır. KOBİ tanımı kapsamına giren herhangi bir şirketin tek bir bankadan kullandığı toplam kredi miktarı (nakit+nakit dışı) 1 Milyon Euro’nun üzerinde ise, firma bankanın “Kurumsal Portföyü” içerisinde, 1 Milyon Euro’nun altında ise, bankanın “Perakende Portföyü” içerisinde yer almakta ve her iki durumda da farklı risk ağırlığına tabi tutulmaktadır (Yılmaz ve Küçükçolak, 2006:221)

Tablo 3. Basel II'ye Göre İşletmelerin Sınıflandırılması

Kredi Tutarı (Euro)	Yıllık Satış Cirosu (Euro)	Sınıflandırma
Kredi Miktarı >1.000.000	Ciro > 50.000.000	Kurumsal İşletme
Kredi Miktarı >1.000.000	Ciro < 50.000.000	Kurumsal KOBİ
Kredi Miktarı <1.000.000	Ciro > 50.000.000	Kurumsal İşletme
Kredi Miktarı <1.000.000	Ciro < 50.000.000	Perakende KOBİ

Basel II'ye göre bankalar, perakende KOBİ'ler için risk ağırlığı olarak %75'i alırken, Kurumsal KOBİ'ler için Standart&Poors, Moody's ve Fitch gibi dış derecelendirme kuruluşlarınca verilen derecelendirme notunu risk ağırlıklarının tespitinde kullanacaklardır. Kurumsal KOBİ'lerin risk ağırlıkları derecelendirme notuna göre %20 ile %150 arasında değişmektedir. Burada dikkati çeken bir husus BB-'den düşük derecelendirme notuna sahip bir şirketin risk ağırlığı %150 olduğu halde derecelendirilmemiş bir şirketin risk ağırlığının %100 oluşudur. Bu durumda riskli olduklarını düşünen firmaların derecelendirme notu almaktan kaçınmalarına sebep olacağı düşünülmektedir.

Aynı zamanda Basel II ile bankalar arasında perakende ve kurumsal KOBİ ayrımı farklılaşabilecektir. Yani bir KOBİ X bankası için perakende, Y bankası için kurumsal portföy içerisinde yer alabilecektir (BIS, 2004). Aşağıda tablo standart yaklaşıma göre kurumsal ve perakende KOBİ'ler için risk ağırlıkları verilmiştir.

Tablo 4. Standart Yaklaşıma Göre Kurumsal ve Perakende KOBİ'ler İçin Risk Ağırlıkları

	Kurumsal KOBİ	Perakende KOBİ
Dış Derecelendirme Notu	Risk Ağırlığı	Risk Ağırlığı
AAA' dan AA-'ye kadar	20%	% 75
A+' dan A-'ye kadar	50%	
BBB+' dan BB-'ye kadar	100%	
BB-'den düşük	150%	
Derecelendirilmemiş	100%	

BIS (Bank for International Settlements) www.bis.org

Kurumsal KOBİ'lerin alacakları bir derecelendirme notu onlar için bir takım avantajlar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu avantajlardan bazıları; düşük kaynak maliyetiyle fon temini, kurumsal yatırımcıları teşvik suretiyle finansman olanaklarının artması, alternatif fon kaynaklarına ulaşabilme imkanı, şirketlerin kalite, kontrol ve kurumsal yönetim sistemlerinin geliştirilmesinde itici güç sağlama, şirketlerin tanınırlığının artması şeklinde sıralanabilir (Aksoy, 2007:86).

Basel II Standart Yaklaşımının KOBİ'ler için önem taşıyan başlıca özelliklerini şu şekilde sıralamak olanaklıdır (Aras:2007):

- Firmalar, Kurumsal ve Perakende KOBİ tanımına göre farklı risk ağırlıkları ile değerlendirilecekler,
- Firmalar, kredi alabilmek için dış derecelendirme kuruluşlarından derece (rating) alacaklar,
- Kobi'lerin gösterebilecekleri teminatlar ve risk ağırlıklarını etkileyecek,
- Kredilerin fiyatı, teminatı hariç kredi tutarı ve risk ağırlığı ile belirlenecek.

Yeni uzlaşımın sağlayacağı muhtemel fırsatlardan yararlanabilmek için KOBİ'ler aşağıda sıralanan bazı hazırlık çalışmalarını yapmaları gerekecektir (Türkiye Bankalar Birliği, 2004):

- Firmaların esas faaliyet konularında çalışması,
- Kayıt dışı ekonominin kayıt içine alınması,
- Faaliyetlerinden doğan risklerini kompanse (hedge) edecek finansal enstrümanların kullanılması,
- KOBİ'lerin Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlaması: Firmaların düşük maliyetli kredi kullanmalarına imkân sağlayacaktır.
- KOBİ'lerin sermayelerini güçlendirmeleri: Bağımsız derecelendirme kuruluşlarından ve bankalardan alacakları derecelendirme notlarını yükselterek düşük maliyetli kredi olanakları sağlayacaktır.
- Uluslararası kabul görmüş standartlarda, güvenilir mali tabloların üretilmesi,
- Raporlama, veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımların tamamlanması,
- Kurumsal yönetim kültürünün en üst yöneticiden tüm çalışanlara kadar yerleştirilmesi,
- Risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere nitelikli insan kaynağına yatırım yapılması,
- Karar almada her türlü riskin dikkate alınmasını sağlayan bir sistemin kurulması: Basel II ile öngörülen değişimlerin KOBİ'lere olan etkilerinin bilinmesi, KOBİ'lerin geleceğe dönük alacakları karar ve uygulamaların daha sağlıklı sonuçlar vermesini sağlayacaktır.

VI. Sonuç

2009 yılından itibaren uygulanmaya başlayacak olan Basel II düzenlemesi, işletmelerin güçlü bir sermaye yapısına sahip olmaları gereğini daha belirgin bir biçimde ortaya çıkarmaktadır. Güçlü sermaye yapısına sahip bir işletme, Basel II düzenlemeleri çerçevesinde daha uygun ve düşük maliyetli kredi elde edebilecektir. Türkiye açısından bakıldığında, bu düzenlemeden en çok etkilenecek olanlar ülkemizdeki işletmelerin neredeyse tamamına yakınına oluşturan KOBİ'lerdir. Basel II düzenlemesi, bankalar ve KOBİ'ler

arasındaki kredi ilişkisine yeni standartlar getirmektedir. Kredi maliyetleri artık, bilimsel olarak hesap edilmiş risk düzeyleri ile doğru orantılı olarak değişecektir. Kredi türü, miktarı, vadesinden firmanın kredi notuna kadar birçok kriter kredi maliyetini etkileyecektir. Bu bağlamda, kurumsal bir yönetim anlayışı ile iyi yönetilen, faaliyetleri şeffaf olan, finansal ve niteliksel tüm bilgileri zamanında ve doğru olarak verebilen KOBİ'ler alacakları iyi derecelerle en uygun koşullarda finansmana ulaşabileceklerdir.

Uluslararası rekabetin gittikçe daha çok rahatsız ettiği ve AB'ye giriş sürecinde daha da fazla rekabete hazır olması gereken KOBİ'ler, yapısal düzenlemeler ve iyileştirmelere giderek, gerektiğinde birleşerek, Basel II ile gelecek olan değişime uyum sağlamak zorundadırlar. Buna uyum sağlayamayan işletmelerin, bahsedilen düzenlemeden olumsuz etkileneceği ve özellikle kredi temininde zorluklar yaşayacağı açıktır. Yapıları itibari ile büyük firmalara göre çok daha esnek bir yapıya sahip olan KOBİ'ler, düzenlemenin uygulamasına kısa bir süre kalsa da geç kalmışlardır. Bu açıdan, devlet tarafından KOBİ'lerin bilgilendirilmesi ve yardımcı olunması ile birlikte yeni sürece uyum sağlamayı kolaylaştıracak yasal değişikliklerin yapılması önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Boyacıoğlu, Acar M. (2005). "Avrupa Birliğine Geçiş Sürecinde Basel II Kriterlerinin KOBİ'lerin Finansmanı Üzerine Etkileri", 4. *Anadolu İşletmecilik Kongresi*, TOBB Üniversitesi, Ankara.
- Aksoy, Tamer. (2007). "Derecelendirme Süreci Işığında Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri ve KOBİ'lerce Atılması Gereken Adımlar: Analitik Bir Bakış", *Mali Çözüm*, Sayı:84, ss. 71-101.
- Aras, Güler. "Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin Yol Haritası", www.deloitte.com (Erişim:10.06.2008).
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2005). "10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)", www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/125010_Soruda_Basel-II.pdf. (Erişim:20.06.2008)
- BIS. (2004). "Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework", www.bis.org/publ/bcbs107.htm (Erişim:10.07.2008)
- Kandemir, Tuğrul. (1995). *Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Finansal Problemlerinin Çözümünde Sermaye Piyasaları Düzenlemeleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon.
- Karabıyık, L. ve Anbar, A. (2006). "Basel II'nin Gelişmekte Olan Ülkelere Olası Etkileri", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 32, ss. 39-49.
- Maşrap, B. G. ve Kömürcü, A. (2008). "Basel II-Standart Yönteme Göre Kredi Derecelendirmesi ve Bir Şirket Üzerinde Uygulanması" *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Nisan, Sayı:24, ss. 55-76.

Mrak, Marusa. (September 2003). "Implementation Of The New Basel Capital Accord In Emerging Market Economies: Problems And Alternatives", *Master Thesis*, International Economic Law at the University of Warwick.

Müftüoğlu, Tamer. (1989). *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, 2. Bsk., Ankara Üni. Siyasal Bilimler Fakültesi, ss. 123-156.

Oralat, Osman. (2006). *Türkiye'de KOBİ Anlayışının Dünü Bugünü Geleceği -Panel-*, Ankara: KOSGEB Yay.

Savaşır, Rebi. (1999). *Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler Açısından İstihdam Politikaları*, Ankara: Kamu-İş Sendikası.

Türkiye Bankalar Birliği. (2006). *Bankacılar Dergisi*, Sayı:58, Özel Sayı: Basel II Çalışma Raporları, www.tbb.org.tr/turkce/dergi/pdf/58.pdf. (Erişim:12.07.2008)

Türkiye Bankalar Birliği. (2004). Türkiye Bankalar Birliği Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri, Basel II Yönlendirme Komitesi Adına Alt Çalışma Grubu Başkanı Reha Uz, http://www.tbb.org.tr/turkce/yayin/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf (Erişim:12.07.2008)

Yılmaz, Mustafa Kemal ve Küçükçolak, Ali. (2006). "Basel II Uygulamalarının KOBİ'lere Etkileri ve İMKB Şirketlerinin Bu Açından Değerlendirilmesi", 5. *Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

Yüksel, Ayhan. (2004). "Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II)", *BDDK Araştırma Dairesi Sunumu*. <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Pillar-1.pdf> (Erişim: 20.06.2008)

www.alomaliye.com/basel_ii_kobi.htm (Erişim:12.07.2008)

www.ebso.org.tr/tr/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf (Erişim:15.07.2008)

www.kobinet.org.tr (Erişim:15.07.2008)